

Adroddiad Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi

Dyddiad y cyfarfod :	25 Ionawr 2024
Aelod Cabinet :	Cyng. Nia Jeffreys a'r Cyng. Dyfrig Siencyn
Swyddog Cyswllt :	Sioned E Williams, Pennaeth Economi a Chymuned Dylan Griffiths, Rheolwr Datblygu Economaidd
Adran / Gwasanaeth:	Economi a Chymuned

1. TEITL YR EITEM:

Prosiect Datblygu Economi Gwynedd:

Creu'r amgylchiadau gorau posib yng Ngwynedd i fusnesau a mentrau cymunedol ffynnu, a chefnogi pobl Gwynedd mewn i waith

2. PAM BOD ANGEN CRAFFU?

- 2.1 Ar gyfartaledd, mae tâl yng Ngwynedd ymysg yr isaf yn y DG ac mae'r bwch rhwng incwm cyfartalog ein aelwydydd yn parhau i fod yn sylweddol. Mae ymgynghoriad Gwynedd Ni wedi dangos yn glir fod cymunedau ar draws Gwynedd yn gweld yr angen am gymorth i gryfhau seiliau'r economi a chynyddu'r darpariaeth o swyddi o ansawdd yn lleol.
- 2.2 O dan y maes blaenoriaeth 'Gwynedd Llewyrchus' o fewn [Cynllun y Cyngor](#) mae Cyngor Gwynedd wedi sefydlu prosiect sy'n anelu i greu'r amgylchiadau gorau posib i fusnesau a mentrau cymunedol ffynnu, a chefnogi pobl Gwynedd mewn i waith. Mae cyfle i'r Pwyllgor graffu cynnwys y prosiect hwn a chynnydd yr Adran Economi a Chymuned yn ei weithredu er mwyn sbarduno twf yn economi Gwynedd.

3. CEFNIDIR A CHYD-DESTUN

DADANSODDIAD BYR O ECONOMI GWYNEDD

- 3.1 Mae proffil cryno o'r prif ystadegau yn gysylltiedig â economi Gwynedd wedi ei gynnwys yn Atodiad 1. Fe nodwch o'r wybodaeth:
- Mae ardrawiad Brexit a'r pandemig i'w weld yn glir ar gynhyrchedd yr economi ac ar gyfraddau diweithdra ac anweithgarwch economaidd
 - O ran y farchnad llafur, yn gyffredinol, mae'r cyfraddau anweithgarwch a diweithdra yn dilyn patrwm Cymru a'r DG
 - Yn hanesyddol, mae cyfradd diweithdra Gwynedd o dan rhai Cymru a'r DG.
 - Mae'r bwch cyfoeth rhwng Gwynedd a Cymru a'r DG yn parhau ac yn gyson, a'r bwch cynhyrchedd yn lledu'n araf bach.

- Er yn llai cynhyrchiol, mae economi Gwynedd yn fwy gwydn ac yn llai agored i ardrawiad cwmp yn yr economi fyd-eang
- 3.2 Er mwyn creu sail gadarn i'n hymdrechion i gryfhau'r economi ar draws cymunedau Gwynedd a dull o flaenoriaethu gweithgareddau, roedd bwriad llunio cynllun ar gyfer datblygu'r economi yn y cyfnod 2023-28. Comisiynwyd cwmni annibynnol i hwyluso'r gwaith ac ar y 1^{af} o Ebrill 2022 cynhaliwyd gweithdy ar y cyd a'n prif bartneriaid yn y maes i gychwyn trafod yr anghenion a'r blaenoriaethau ar gyfer y cyfnod i ddod.
- 3.3 Ar yr un pryd, yn Mawrth / Ebrill 2022 cyhoeddodd Llywodraeth Prydain fod gofyn i Awdurdodau Lleol arwain ar gyflwyno ceisiadau i'r Cronfa Ffyniant Bro (Levelling-Up Fund - LUF) a gweinyddu'r Gronfa Ffyniant Gyffredin (Shared Prosperity Fund - SPF) rhwng 2022 a 2025. O ganlyniad, mae amser swyddogion yr Adran Economi a Chymuned, a'r Gwasanaeth Datblygu'r Economi yn benodol, wedi gorfod cael ei wyro i ffwrdd o baratoi cynllun economi Gwynedd a'i ail gyfeirio i reoli a gweinyddu'r rhaglenni ariannu hyn yng Ngwynedd ac hefyd ar draws Gogledd Cymru yn achos yr SPF. Mae'r Adran yn arwain rhaglen ARFOR ar draws rhanbarth y gorllewin hefyd, yn cynnwys ardal Môn, Gwynedd, Ceredigion a Sir Gar yn ystod yr un cyfnod. Golygai hyn nad ydi'r gwaith ar baratoi cynllun economi Gwynedd wedi cael ei gwblhau.
- 3.4 Bydd cyfnod ariannu'r cronfeydd yn dod i ben mis Mawrth 2025 gan adael ansicrwydd am ddyfodol adnoddau i gefnogi'r economi leol. Bydd mwy o bwyslais ar weithio'n rhanbarthol gyda datblygiad y Cydbwyllgor Corfforedig (CJC), Cais Twf, Porthladd Rhydd ar Ynys Môn, a Parth Buddsoddi yn Wrecsam a Sir Fflint. Bydd gwaith paratoi yn cychwyn yn fuan yn 2024/25 ar drefniadau a blaenoriaethau i ddatblygu'r economi i'r dyfodol ac mae'n bwysig fod gwersi o brofiad y trefniadau presennol yn cael eu dysgu a fod blaenoriaethau ar gyfer Gwynedd yn glir i'r dyfodol.

PROSIECTAU BLAENORIAETH CYNGOR GWYNEDD

- 3.5 Mae [Cynllun Cyngor Gwynedd 2023-28](#) yn nodi:

'Sylfaen caniatáu i bobl Gwynedd ffynnu yw sicrhau fod swyddi addas ar gael yn y sir sy'n talu cyflogau sy'n eu galluogi i gynnal eu hunain a'u teuluoedd. Ein huchelgais yw i sicrhau:

- Swyddi o safon
- Cefnogaeth i fusnesau ffynnu
- Twristiaeth gynaliadwy er budd cymunedau
- Cymunedau cryf a gwydn
- Canol trefi llewyrchus a llawn bwrlwm'

- 3.6 Mae'r Adran Economi a Chymuned yn arwain ar 3 prosiect blaenoriaeth sydd wedi cael eu hadnabod gan y Cyngor er mwyn cyflawni'r amcanion hyn, sef:

- Adfywio Cymunedau a Chanol Trefi
- Hyrwyddo ein Diwylliant ac Economi Ymweld Gynaliadwy
- Creu'r amgylchiadau gorau posib yng Ngwynedd i fusnesau a mentrau cymunedol ffynnu, a chefnogi pobl Gwynedd mewn i waith

3.7 Adroddwyd ar gynnydd y prosiectau hyn i Gabinet Cyngor Gwynedd 7 Tachwedd 2023 a bydd cyfle yma i graffu yn fwy manwl cynnydd yr Adran yn gweithredu'r cynllun i gefnogi mentrau Gwynedd i ffynnu a chefnogi pobl Gwynedd mewn i waith. Mae'r Fframwaith Adfywio, Rhaglenni Gwella Canol Tref, Cynllun Economi Ymweld a Cynllun Llechi Gwynedd i gyd wedi bod yn destun adroddiadau craffu i'r Pwyllgor hwn yn flaenorol a bydd cyfle i graffu cynnydd rhain ymhellach yn 2024.

Prosiect Blaenoriaeth Gwynedd Llewyrchus:

Creu'r amgylchiadau gorau posib yng Ngwynedd i fusnesau a mentrau cymunedol ffynnu, a chefnogi pobl Gwynedd mewn i waith

3.8 Dyma ydi ymrwymiad Cyngor Gwynedd yn Cynllun Cyngor Gwynedd 2023-28

'Byddwn yn cefnogi busnesau a mentrau cymunedol Gwynedd i ffynnu mewn sawl ffordd megis datblygu cynnyrch a chael mynediad i farchnadoedd newydd, helpu mentrau i arbed arian drwy leihau gwastraff a defnyddio technoleg yn well, cefnogi busnesau yng Ngwynedd i fasnachu gyda'i gilydd a blaenoriaethu helpu mentrau sydd yn ymrwymo i dalu 'cyflog byw gwirioneddol' i'w gweithwyr. Byddwn yn hybu busnesau i wneud y mwyaf o'r Gymraeg, yn datblygu mwy o unedau busnes i'w gosod ar rent, ac yn ymdrechu i sicrhau fod prosiectau Cynllun Twf Gogledd Cymru yn elwa pobl Gwynedd. Byddwn hefyd yn helpu pobl Gwynedd i gyflawni eu potensial a chefnogi y rhai sydd wedi eu heithrio o'r farchnad lafur i ddychwelyd i waith a gweithio gyda chyflogwyr i'w helpu i sicrhau gweithwyr digonol.'

3.9 Mae'r tabl isod yn rhoi diweddariad ar y prosiect:

Trosolwg	Beth ydym am ei gyflawni yn ystod y flwyddyn GYNTAF 2023-24 (cerrig milltir):	Diweddariad Rhagfyr 2023
Byddwn yn cefnogi busnesau a mentrau cymunedol Gwynedd i ffynnu mewn sawl ffordd megis datblygu cynnyrch a chael mynediad i farchnadoedd newydd, helpu mentrau i arbed arian drwy leihau gwastraff a defnyddio technoleg yn well, cefnogi busnesau yng Ngwynedd i fasnachu gyda'i gilydd a blaenoriaethu helpu mentrau sydd yn ymrwymo i dalu 'cyflog byw gwirioneddol' i'w gweithwyr. Byddwn yn hybu busnesau i wneud	Byddwn wedi targedu arian o Gronfa Ffyniant Gyffredin Llywodraeth Prydain i gryfhau seiliau economi Gwynedd	Sicrhawyd £1.5 miliwn o'r Gronfa Ffyniant Gyffredin i ddarparu cymorth ariannol ac ymarferol i fusnesau'r sir drwy law Cyngor Gwynedd Yn cynnwys yr uchod, ymrwymwyd cyfanswm o £4.8M o ddyraniad Cronfa Ffyniant Gyffredin Gwynedd i gynlluniau o dan y flaenoriaeth Cefnogi Busnesau Lleol; yn cynnwys cyfuniad o arian yn uniongyrchol i fentrau lleol a cyllid i gynlluniau fydd yn darparu cymorth i'n busnesau.
	Byddwn wedi cydweithio gyda partneriaid ar draws Gogledd Cymru i sicrhau budd i Wynedd o Gais Twf Gogledd Cymru	Mae'r Cyngor yn parhau i chwarae rhan blaengar a rhagweithiol yng nghefnogi gwireddu cynlluniau Cais Twf Gogledd Cymru, gan roi sylw arbennig i'r cynlluniau sydd yn cynnig y budd mwyaf i Wynedd yn y Rhaglen Ddigidol, Rhaglen Ynni a'r Rhaglen Twristiaeth Bwyd Amaeth
	Byddwn wedi cadarnhau trefniadau gweithredu Rhaglen ARFOR gyda phartneriaid gorllewin Cymru a Llywodraeth Cymru	Mae trefniadau llywodraethu'r Rhaglen ARFOR wedi eu cadarnhau a'r cynnig cyllidol gan Llywodraeth Cymru wedi ei arwyddo. Mae 3 prosiect yn y Rhaglen yn weithredol bellach: <ul style="list-style-type: none"> • Cymunedau Mentrus - 20 o geisiadau wedi cael eu cymeradwyo gwerth £917k. • Llwyddo'n Lleol - mae 4 ymyrraeth i Llwyddo'n Lleol, sef Profi; Mentro; Gyrfaol ac Ymgartrefu. Mae'r rhaglen yn targedu pobl ifanc 11-35 i godi

<p>y mwyaf o'r Gymraeg, yn datblygu mwy o unedau busnes i'w gosod ar rent, ac yn ymdrechu i sicrhau fod prosiectau Cynllun Twf Gogledd Cymru yn elwa pobl Gwynedd. Byddwn hefyd yn helpu pobl Gwynedd i gyflawni eu potensial a chefnogi y rhai sydd wedi eu heithrio o'r farchnad lafur i ddychwelyd i waith a gweithio gyda chyflogwyr i'w helpu i sicrhau gweithwyr digonol.</p>		<p>ymwybyddiaeth o'r cyfleoedd sydd ar gael yn Rhanbarth ARFOR o ran swyddi; mentergarwch a cyfleoedd i ddychwelyd i'w cymuned cynhenid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cronfa HER ARFOR - mae Cronfa Her ARFOR ar gyfer edrych am ddatrysiadau arloesol i heriau Lleol/Sirol a Rhanbarthol a sicrhau cyfleoedd i ddysgu am y cysylltiad rhwng yr Economi a'r Iaith. Mae 146 o ddatganiadau o ddiddordeb wedi ei derbyn ar draws y rhanbarth, gyda 59 o rhain o Wynedd. Mae 54 o fudiadau o Wynedd wedi mynychu'r Gweithdai Her ac mae 8 mudiad o Wynedd wedi cyflwyno cais i Gronfa Her ARFOR ac gwerth y ceisiadau £668,192.
	<p>Byddwn wedi adolygu a sefydlu trefniadau newydd i ymgysylltu gyda busnesau a darparu gwybodaeth</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Adolygiad annibynnol o ymgysylltu'r tîm cefnogi busnes gyda mentrau lleol wedi ei gynnal gyda argymhellion i'r dyfodol. • Dulliau ychwanegol o gysylltu gyda'r gwasanaeth drwy'r wefan a WhatsApp wedi eu cyflwyno • Cynllun ehangach o ymgysylltu yn cael ei lunio.
	<p>Byddwn wedi lansio Cronfa Cymorth Busnes</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Cronfeydd cefnogi busnes newydd wedi agor dechrau mis Awst yn dilyn sicrhau'r cyllid (yn bennaf drwy SPF). £2.1 miliwm o wedi ei sicrhau i'w ddsbarthu i fusnesau • Mae'r galw am gymorth o'r cronfeydd wedi bod yn eithriadol. 165 cais yn gofyn am £11.36 miliwn o gymorth wedi ei dderbyn. • £502k o gymorth eisoes wedi ei ddyrannu i 35 busnes a'r broses penderfynu ar gyfer gweddill y gyllideb yn dod i ben.

	Byddwn wedi trefnu digwyddiadau i ddatlu llwyddiannau busnes Gwynedd	<ul style="list-style-type: none"> • Cyfres rheolaidd o ymweliadau i fusnesau amlwg yng Ngwynedd wedi eu rhaglennu ar gyfer Aelodau Cabinet a 5 eisoes wedi eu cynnal yn 2023/24. • Diwrnod Busnes@gwynedd.llyw.cymru wedi ei gynnal 22 Mai gyda 35 o fusnesau yn bresennol ac eraill yn ymuno'n rhithiol. • Panel trafod ac arddangosfa o gynnyrch busnesau lleol wedi ei gynnal yn yr Eisteddfod.
	Byddwn wedi sicrhau caniatâd cynllunio i ddatblygu 10 o unedau gwaith newydd	<ul style="list-style-type: none"> • Cabinet y Cyngor wedi cadarnhau cyllid i'r cynllun. • Dyluniadau manwl wedi eu cwblhau a hawl cynllunio wedi ei sicrhau. • Dyluniadau manwl a dogfennaeth tendro wedi eu paratoi a'r drefn penodi ar gychwyn • Llywodraeth Cymru wedi eu darbwylo i dod yn bartner yn y cynllun
	Byddwn wedi cytundebu gyda Llywodraeth Cymru i ddarparu rhaglen Cymorth i Waith	<ul style="list-style-type: none"> • Cynllun Cymunedau i Waith - ariannwyd drwy Ewrop – wedi dod i ben yn unol â'r disgwyl yng Ngorffennaf 2023. • Cytundeb newydd i wireddu'r rhaglen Cymunedau i Waith a Mwy wedi ei dderbyn gan Llywodraeth Cymru fydd yn sicrhau £681K yn 2023/24. • £172k yn ychwanegol wedi ei sicrhau o'r Awdurdod Dadgomisiynu Niwclear, i ymestyn ein darpariaeth i gefnogi trigolion lleol sydd yn edrych i gynyddu eu henillion (hyd at Hydref 2025). • £700,000 pellach i gefnogi trigolion Gwynedd i gyflawni i'r gorau o'u gallu ym myd gwaith wedi ei sicrhau o Gronfa Ffyniant Gyffredin y DG (hyd at diwedd 2024). • Hyd yn hyn yn 2023/24 mae <u>101</u> o bobl Gwynedd wedi sicrhau swydd ar ôl cael cefnogaeth.

		<ul style="list-style-type: none">• Cynhaliwyd 6 o ffeiriau swyddi i ddod â chyflogwyr lleol ac unigolion yn chwilio am waith ynghyd. Mynychwyd y ffeiriau gan 364 o unigolion lleol ac roedd 17 o gyflogwyr ar gyfartaledd ym mhob ffair.
--	--	--

3.10 Fe nodwch o'r tabl uchod fod yr Adran wedi gwneud cynnydd da yn erbyn yr ymrwymïadau ar gyfer 2023-24 ac mae trefniadau clir mewn lle i gyflawni'r prif gerrig milltir ar gyfer 2024-25 hefyd. Ond mae rhai risgiau clir wedi cael eu hamlygu dros y flwyddyn a hoffwn dynnu sylw'r Pwyllgor i rhain:

- Roedd ymateb busnesau a mentrau Gwynedd i'r cronfeydd SPF ac ARFOR yn sylweddol uwch na'r cyllid ar gael. Gyda ceisiadau dros £11M a dim ond £2M ar gael, mae'n anorfod felly fod y mwyafrif o fusnesau am gael eu siomi. Bydd ceisiadau da yn gorfod cael eu gwrthod gan nad oes digon o arian ar gael i ymateb i'r galw.
- Mae'r cronfeydd wedi amlygu'r amrywiaeth yng ngallu busnesau o fewn rhai sectorau ac ardaloedd i ymateb i gyfleoedd ariannu.
- Ynghyd â'r galw uchel, mae'r amserlen afresymol o fyr ar gyfer gweithredu'r rhaglenni ariannu yn atal ymdrechion i gefnogi ardaloedd a sectorau nad ydynt yn gallu ymateb yn unionsyth.
- Mae'r amserlen byr ar gyfer gweithredu'r rhaglenni ariannol yn golygu fod yn rhaid i'r Adran recriwtio nifer mawr o swyddi dros-dro. Gyda'r rhaglenni i gyd yn dod i ben ar yr un pryd yn Mawrth 2025, bydd 12 o swyddi dan fygythiad o fewn yr Adran. Bydd y nifer llawer iawn yn fwy ar draws sefydliadau yn y sir
- Mae ansicrwydd sylweddol ynglŷn â maint a threfniadau gweinyddu unrhyw arian ar ôl Mawrth 2025 sydd yn llesteirio ein gallu i gynllunio i'r dyfodol
- Mae'r wasgfa ar gyllidebau gyhoeddus yn ehangach yn cynyddu'r pwysau. Mae Llywodraeth Cymru eisoes yn cwtsogi ar y cyllid maent yn darparu i Awdurdodau Lleol o fewn meysydd megis cymorth i'r di-waith.
- Mae buddsoddiadau sylweddol yn y sir, yn cynnwys cynlluniau'r Cynllun Twf, yn agored i risg uwch wrth iddynt gael eu datblygu a hynny yn sgil unrhyw newid ym mholisiau ac ymrwymïadau hir dymor Llywodraeth Cymru a Llywodraeth Prydain

4. CASGLIADAU

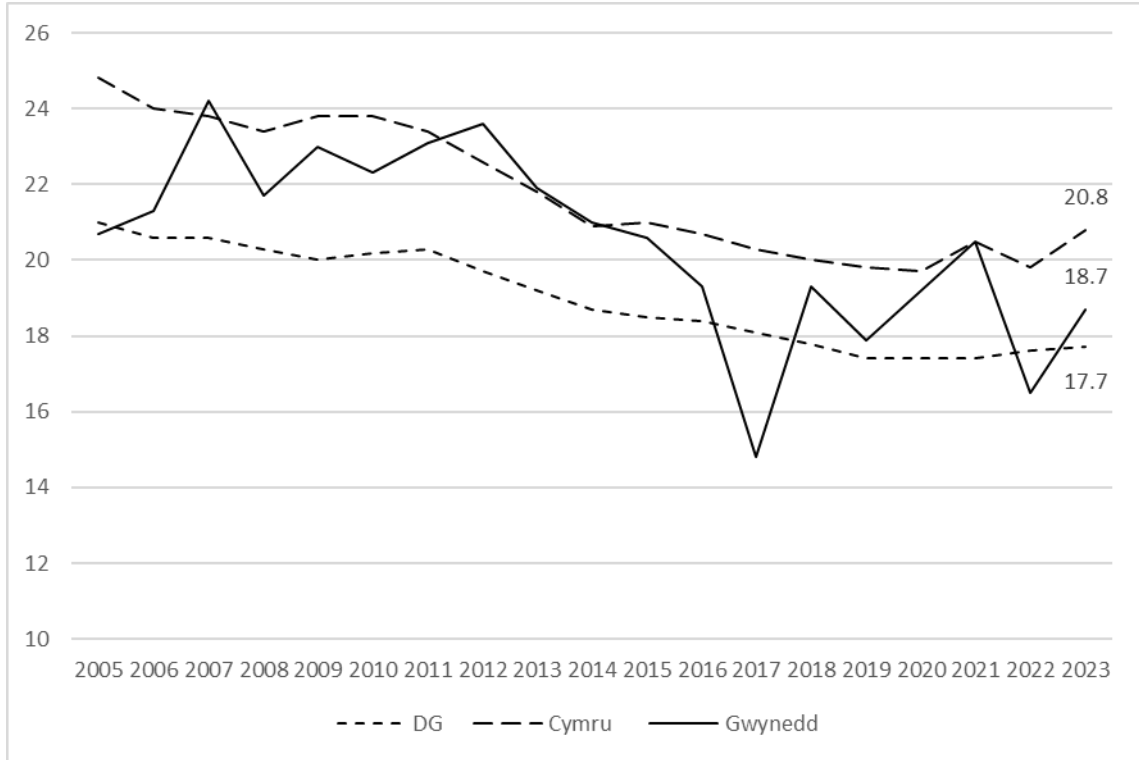
4.1 Mae sicrhau fod rhaglenni a chynlluniau unigol yn cael eu gwerthuso yn arbennig o bwysig er mwyn dysgu am effaith cynlluniau ar yr economi leol. Mae trefniadau mewn lle i gyflawni'r gwaith yma a bydd adroddiadau ar gael i'r Pwyllgor Craffu eu hystyried yn 2024/25.

4.2 Mae angen cychwyn cynllunio a pharatoi ar gyfer y cyfnod wedi Mawrth 2025 mor fuan a phosib.

PROFFIL CRYNO O ECONOMI GWYNEDD

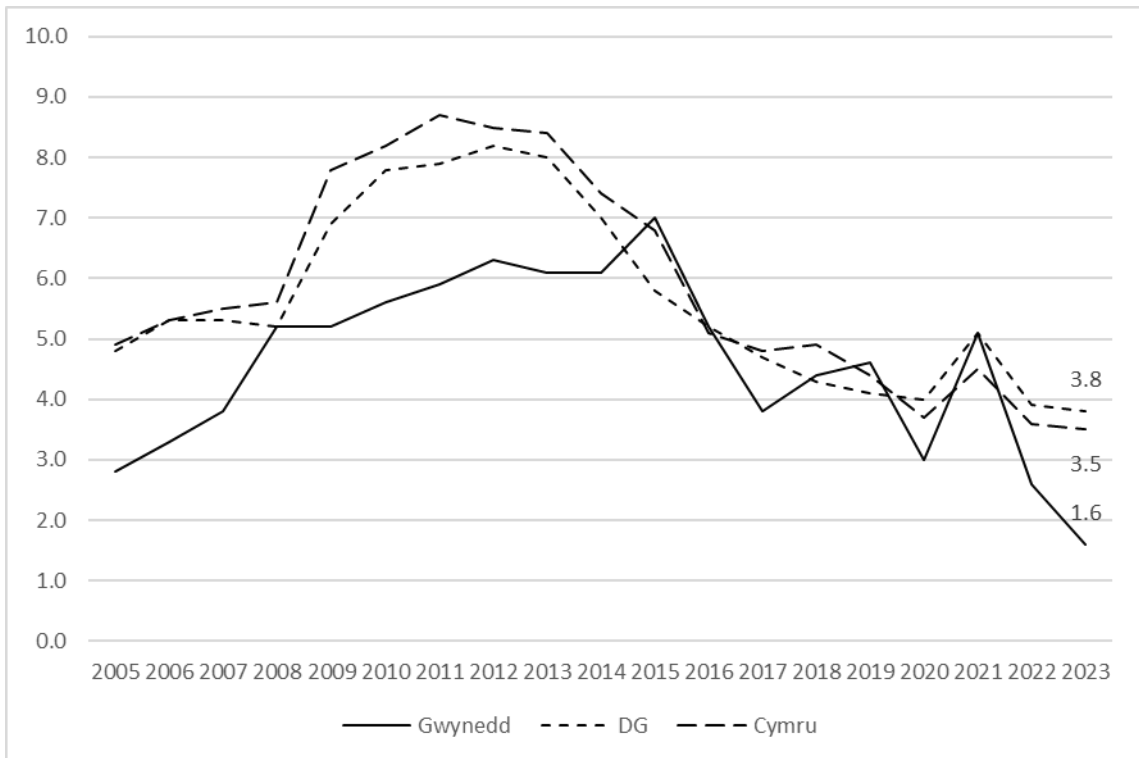
1. Y farchnad lafur yng Ngwynedd

Cyfraddau anweithgarwch economaidd (16 i 64 ac eithrio myfyrwyr)

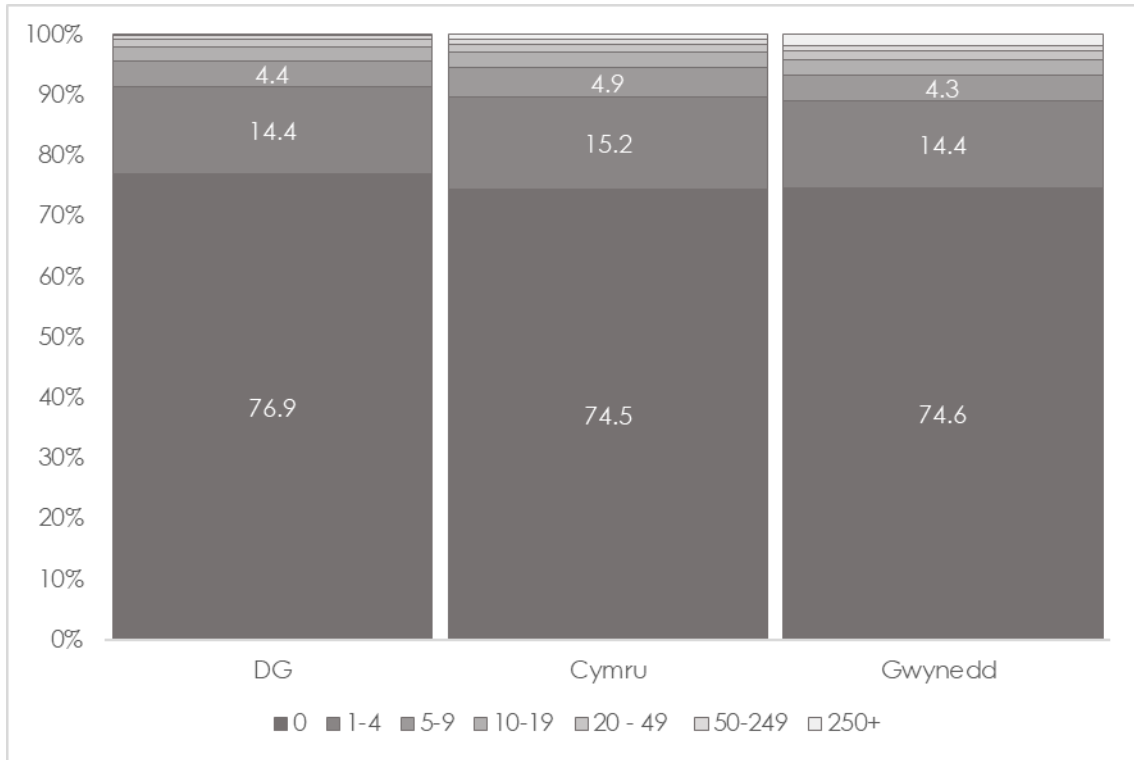
'Annual Population Survey / Local Labour Force Survey: Summary of economic activity' (ONS, Hawlfraint y Goron o StatsCymru 15/01/2024)

Cyfradd diweithdra blynyddol (oedolion 16-64)

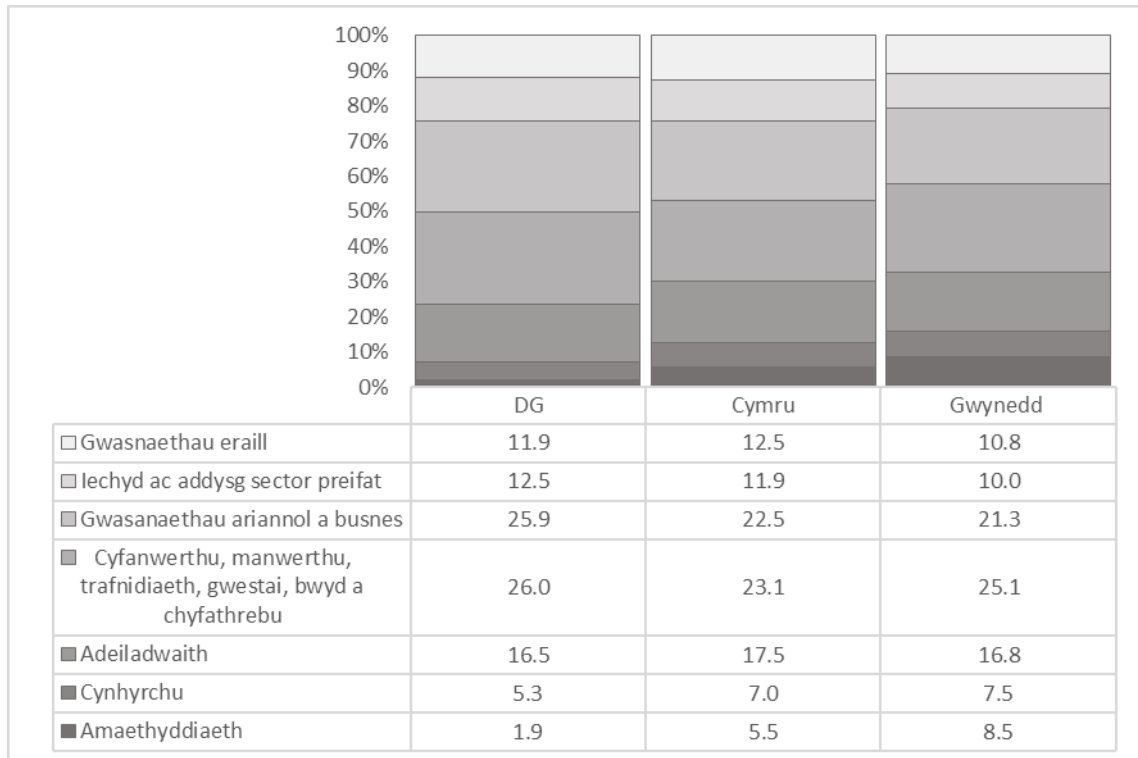
2. Strwythur y gymuned fusnes

Nifer cyflogai busnesau (cyfradd) - 2023

'Inter-Departmental Business Register (IDBR)' (ONS, Hawlfraint y Goron o StatsCymru 15/01/2024)

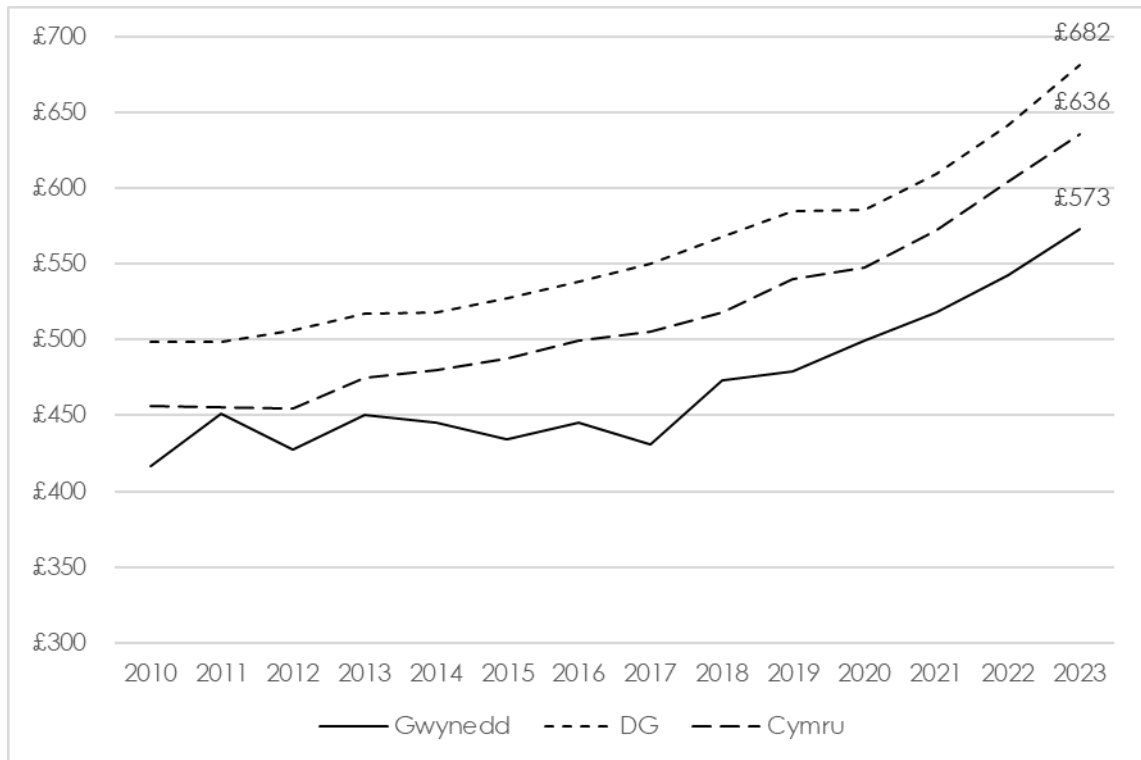
Nifer mentrau prif sectorau (SIC 2007) - 2023

'Inter-Departmental Business Register (IDBR)' (ONS, Hawlfraint y Goron o StatsCymru 15/01/2024)

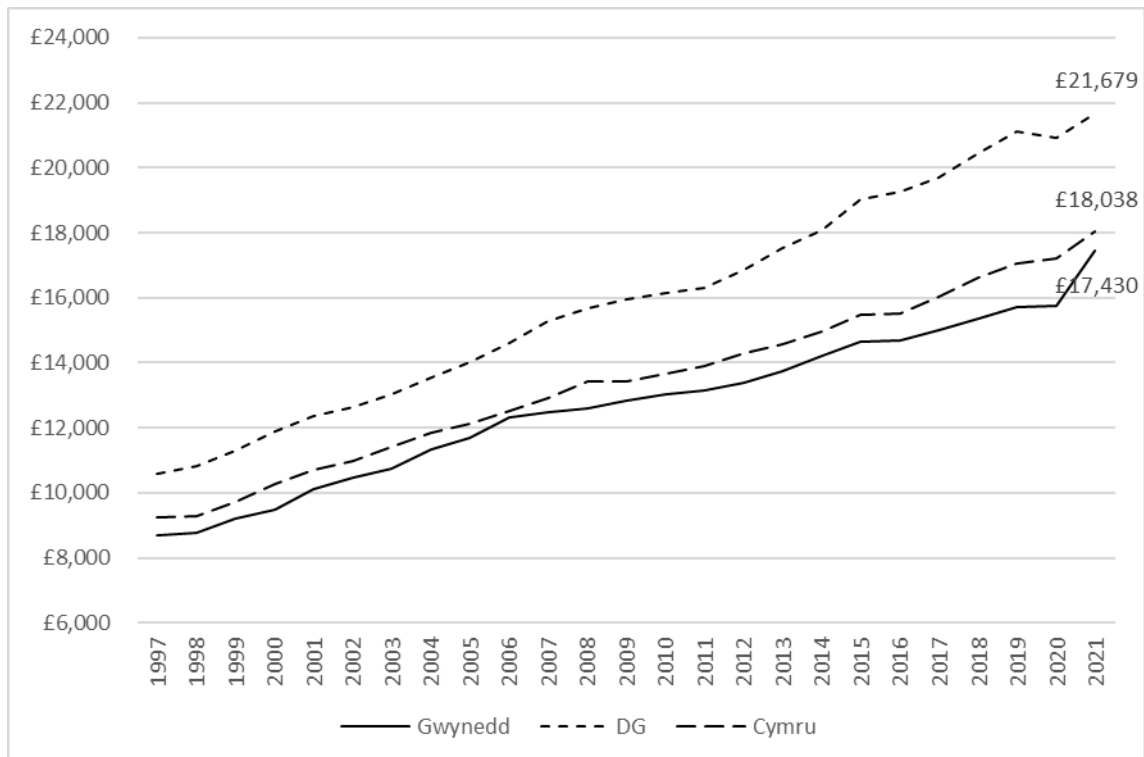
3. Perfformiad economi Gwynedd

Cyfartaledd cyflog wythnosol (gweithiwr llawn amser)

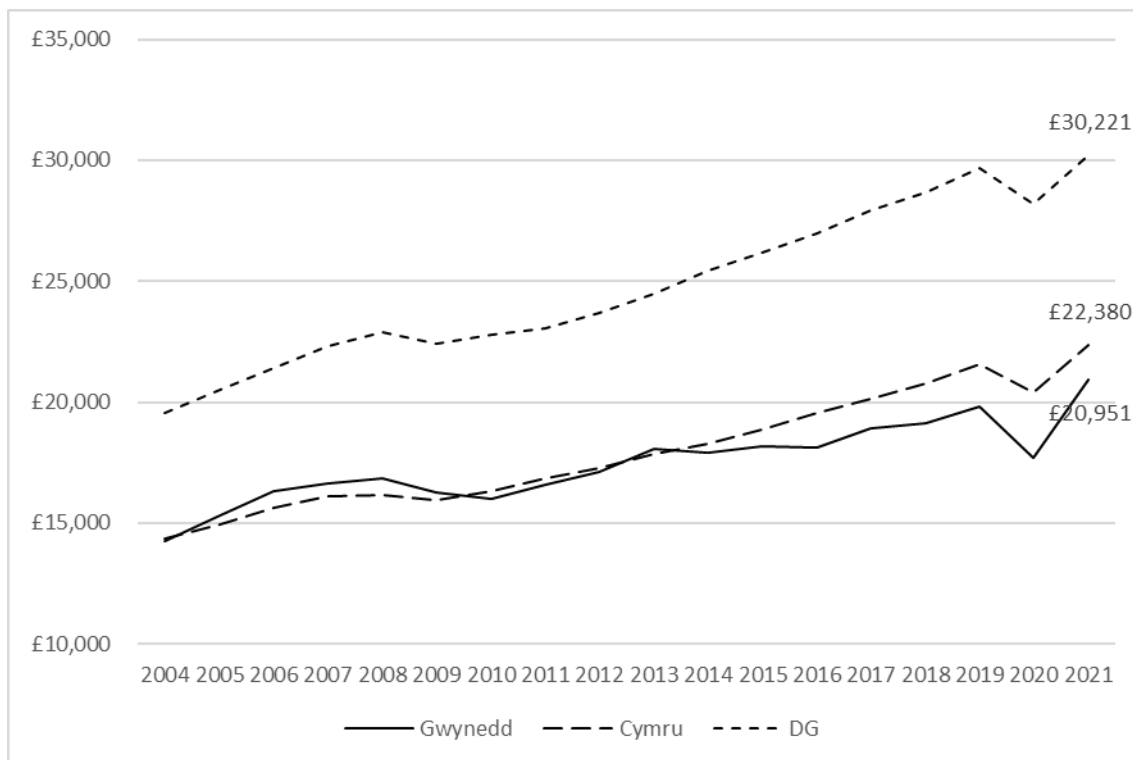
'Annual Survey of Hours and Earnings - resident analysis' (ONS, Hawlfraint y Goron o Nomis 15/01/2024)

Incwm Gwario Gros Aelwydydd (y pen)

'Regional gross disposable household income (GDHI) at current basic prices' (ONS, Hawlfraint y Goron o Nomis 15/01/2024)

Gwerth Ychwanegol Crynswth (GVA) y pen

'Regional Accounts' (ONS, Hawlfraint y Goron o Infobase Cymru 15/01/2024)